OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
Julkisoikeuden yksikkö

7.1.2019

Virpi Koivu, erityisasiantuntija

Hallintovaliokunta 8.1.2019 vp klo 12:15; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 217/2018 VP)

Yleiset huomiot

Esityksessä ehdotetaan muutoksia säännöksiin, jotka liittyvät muutoksenhakuun viisumiasioissa, oikaisuvaatimuksen käsittelyyn ja tiedoksiantoon viisumiasioissa. Esityksessä ehdotetaan lisäksi eräitä muutoksia, jotka liittyvät DNA-tutkimuksen suorittamiseen. Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä ulkomaalaislain muuttamisesta erityisesti DNA-tietojen käsittelystä suhteessa EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen. Oikeusministeriöstä on aiemmin toimitettu asiantuntijalausunto muilta osin.

Henkilötietojen käsittelyä koskeva yleisesti sovellettava lainsäädäntö on äskettäin muuttunut. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus) alettiin soveltaa 25. toukokuuta 2018. Sitä täydentävä tietosuojalaki (1050/2018) tuli voimaan 1.1.2019. Yleisesti sovellettavia säädöksiä voidaan täydentää erityislainsäädännöllä tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Liikkumavaran käytössä olisi huomioitava myös perustuslakivaliokunnan asiaan liittyvä tulkintakäytäntö siltä osin kuin sitä on jo saatavilla.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia ulkomaalaislain (301/2004) 66 §:ään, joka koskee DNA-tutkimusten suorittamista. Ehdotettujen muutosten tavoitteena on esityksen yleisperustelujen (s. 7) mukaan DNA-tutkimusta koskevan prosessin sujuvoittaminen, sääntelyn ajanmukaistaminen ja kustannusten vähentäminen. Menettelyjen sujuvoittamista voidaan sinänsä pitää kannatettavana tavoitteena. Ottaen kuitenkin huomioon, että ehdotetut 66 §:n muutokset liittyvät oleellisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettujen erityiseen henkilötietoryhmään kuuluvien henkilötietojen (geneettiset tiedot) käsittelyyn, ehdotettuja lainmuutoksia olisi arvioitava myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen näille tiedoille asettamien käsittelyn edellytysten valossa. Yleisenä huomiona voidaan ensinnäkin todeta, että esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole arvioitu ehdotettujen lainmuutosten suhdetta uuteen EU-oikeuteen perustuvaan henkilötietojen käsittelyä koskevaan yleiseen sääntelyyn. Toiseksi voidaan huomioida, että esityksen suhdetta perustuslain 10 §:n mukaiseen yksityiselämän suojaan ei ole arvioitu, eikä myöskään ehdotettujen 66 §:n muutosten mahdollisia vaikutuksia perustuslain 21 §:n mukaiseen oikeusturvaan. Esityksen yhteiskunnallisissa vaikutuksissa (s. 10) tuodaan kylläkin esiin, että näytteen ottaminen henkilökohtaisesti ei vaarantaisi henkilöiden turvallisuutta ja

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

edesauttaisi henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja ruumiillista koskemattomuutta, mutta esityksestä ei tarkemmin ilmene, mihin johtopäätös perustuu. Tältä osin on syytä huomata, että arkaluonteisina tietoina geneettisten tietojen (DNA-näytteiden) käsittely on merkityksellistä yksityiselämän suojan kannalta ja niiden käsittely voi merkitä puuttumista yksityiselämän ytimeen. Näitä vaikutuksia olisi ollut syytä arvioida ainakin tiiviisti suhteessa perustuslakiin, huomioiden, että näytettä voisi jatkossa esityksen mukaisesti käsitellä muiden kuin verinäytteiden osalta myös muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö. Myös käsittelyn suojatoimiin olisi syytä kiinnittää huomiota.

Kumpikin yleisesti sovellettava tietosuojasäädös sisältää eräitä säännöksiä, jotka koskevat ns. erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Niihin kuuluvat muun muassa biometriset tiedot, geneettiset tiedot ja terveystiedot. Esityksen sisältämässä lakiehdotuksessa tarkoitettu DNA-tutkimuksiin liittyvä henkilötietojen käsittely on geneettisten henkilötietojen käsittelyä ja kuuluu näiden yleissäädösten soveltamisalaan. Jäljempänä esitetään tarkempia huomioita erityisesti esityksen suhteesta EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen, huomioiden myös perustuslakivaliokunnan viime aikaisen tulkintakäytännön.

Tietosuoja-asetusta täydentävän sääntelyn reunaehdot

Luonnollisen henkilön geneettiset tiedot, joita saadaan analysoimalla henkilöstä otettua DNA-näytettä, ovat yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, joiden käsittelyyn sovelletaan yleisen tietosuoja-asetuksen lisäksi tietosuojalakia (1050/2018). Tietosuojalain 6 §:ssä tarkennetaan eräiltä osin näiden henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä.

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus edellyttää, että käsittelyllä on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukainen oikeusperuste ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen osalta 9 artiklan mukainen peruste. Kansallinen yleistä tietosuoja-asetusta tarkentava lainsäädäntö on mahdollista, kun henkilötietojen käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan eli silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Tarkentava lainsäädäntö voi sisältää täydentävää sääntelyä esimerkiksi käsiteltävien henkilötietojen tyypin tai rekisteröityjen osalta taikka erityisiä säännöksiä tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamisen mukauttamiseksi määrittelemällä täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevia erityisiä vaatimuksia. Erityisten henkilötietoryhmien osalta sovellettavista oikeusperusteista säädetään 9 artiklan 2 kohdassa. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely edellyttää, että tietosuoja-asetuksessa asetetut käsittelyn edellytykset ja suojatoimivaatimukset täyttyvät. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 4 kohta mahdollistaa liikkumavaran käytön geneettisten tietojen, biometristen tietojen ja terveystietojen osalta siten, että jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön lisäehtoja, mukaan lukien rajoituksia, jotka koskevat näiden tietojen käsittelyä.

Valmisteltaessa kansallista henkilötietojen käsittelyyn liittyvää sääntelyä on arvioitava, voidaanko ehdotettuja lainsäädäntötoimenpiteitä toteuttaa yleisen tietosuoja-asetuksen kansalliselle lainsäädännölle jättämän liikkumavaran puitteissa. Asetuksen säännöksiä tai määritelmiä ei lähtökohtaisesti saa toistaa kansallisessa lainsäädännössä. Asetusta ei myöskään saa selittää kansallisella sääntelyllä eikä asetuksen termejä muotoilla uudelleen. Asetuksen suoraan sovellettavia säännöksiä ei myöskään saa täydentää kansallisessa lainsäädännössä asetettavilla lisäedellytyksillä.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa myöhemmin käsitellä näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Jos kansallisella lailla poiketaan edellä kuvatusta käyttötarkoitussidonnaisuudesta,

tulee ehdotetun lainsäädännön muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa mainittujen seikkojen turvaamiseksi.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut tuoreessa kansallista tietosuojalakiehdotusta koskevassa lausunnossaan PeVL 14/2018 vp tarvetta kansalliseen henkilötietojen käsittelyä koskevaan erityislainsääntöön. Lausunnossa perustuslakivaliokunta on tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta tarkistanut aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista.

Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Perustuslakivaliokunnan mielestä lähtökohtaisesti riittävää on, että henkilötietojen suojaa ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa. Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa.

Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Erityisesti perustuslakivaliokunta katsoo tällä seikalla olevan merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn kohdalla. Perustuslakivaliokunnan mielestä arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota sääntelyn tarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen (PeVL 15/2018 vp, s. 38-39). Perustuslakivaliokunta on tarkentanut arkaluontoisten tietojen käsittelyä koskevaa kantaansa. Arkaluonteisten tietojen käsittelystä on säädettävä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla lakitasoisesti niin, että niiden käsittely rajataan täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Lausunnossa PeVL 17/2018 vp perustuslakivaliokunta on edelleen edellyttänyt yksityiskohtaista ja kattavaa sääntelyä. Vaatimus on ollut edellytyksenä sille, että lakiedotus on voitu käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. (ks. myös PeVL 1/2018 vp)

Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (ks. PeVL 15/2018 vp, myös 13/2016 vp, PeVL 14/2009 vp). Valiokunta on esimerkiksi biometristen tunnisteiden osalta katsonut, että näiden rekisteröinti merkitsee erityistä tarvetta huolehtia järjestelmään talletettavien henkilötietojen suojaamista väärinkäytön vaaroilta ja kaikenlaiselta tietojen laittomalta saannilta ja käytöltä (PeVL 29/2016 vp, s. 5). Myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 51 johdantokappaleen mukaan asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Perustuslakivaliokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 15/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on lisäksi korostanut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on perustuslakivaliokunnan mukaan ollut syytä suhtautua kielteisesti esimerkiksi laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä (PeVL 14/2009 vp, s. 4/II). Käyttötarkoitussidonnaisuudesta on voitu tällöin tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia. Sääntely ei

ole saanut johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. myös esim. PeVL 14/2017 vp, PeVL 1/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on painottanut tietosuoja-asetusta täydentävää lainsäädäntöä arvioidessaan, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa henkilötietojen käsittelyyn liittyvän kansallisen liikkumavaran alasta. Perustuslakivaliokunnan mielestä valtiosääntöisessä arviossa painopiste on henkilötietojen suojan ja käsittelyä määrittävien säännösten sisällöllisessä arvioinnissa. Kansallisen liikkumavaran käyttöön kohdistuvassa valtiosääntöisessä arvioinnissa ovat merkityksellisiä esimerkiksi paitsi yksityiselämän ja henkilötietojen suojan asettamat sisällölliset vaatimukset myös muiden informaatioon liittyvien perusoikeuksien suojan suhde yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Valtiosääntöisiä kysymyksiä liittyy myös esimerkiksi kansallista sääntelyä edellyttäviin oikeusturvan ja hyvän hallinnon takeisiin. (PeVL 14/2018 vp.)

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettujen geneettisten tietojen käsittelyä koskeva tarkentava sääntely

Ensinnäkin voidaan todeta, että esityksessä ei ole tehty selkoa tietosuoja-asetuksen 6 ja 9 artiklan sallimasta kansallisen tietosuoja-asetusta täydentävän sääntelyn liikkumavaran käytöstä geneettisten tietojen käsittelyn osalta eikä näiden tietojen käsittelyyn sovellettavista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi ehdotetut muutokset huomioiden. Voimassa olevan ulkomaalaislain (301/2004) 65 §:ssä säädetään perhesiteen selvittämisestä DNA-tutkimuksen avulla sekä siihen liittyvistä edellytyksistä. DNA-tutkimusten suorittamisesta säädetään lain 66 §:ssä. Näitä säännöksiä voidaan pitää edellä mainittuja yleissäädöksiä täydentävänä sääntelynä siltä osin kuin on kyse yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista erityisistä henkilötietoryhmistä. Ottaen huomioon edellä mainitut perustuslakivaliokunnan linjaukset erityisten henkilötietoryhmien/ arkaluonteisten henkilötietojen osalta, ja sen, että jäsenvaltiot voivat tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 4 kohdan mukaisesti pitää voimassa tai ottaa käyttöön lisäehtoja, mukaan lukien rajoituksia, jotka koskevat geneettisten tietojen, biometristen tietojen tai terveystietojen käsittelyä, yleissäädöksiä täydentävää sääntelyä voidaan ulkomaalaislaissa tarkoitettujen DNA-tutkimusten osalta pitää lähtökohtaisesti perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.

Ulkomaalaislain 65 §:ää ei ehdoteta muutettavaksi. Voimassa olevan lain 65 § 1 momentin mukaan maahanmuuttovirasto voi varata hakijalle ja perheenkokoajalle tilaisuuden osoittaa biologinen sukulaisuus toteen valtion varoista kustannettavan DNA-tutkimuksen avulla, jos biologiseen sukulaisuuteen perustuvasta perhesiteestä ei muutoin voida saada riittävää selvitystä ja jos DNA-tutkimuksen avulla on mahdollista saada olennaista näyttöä perhesiteestä. Lain 2 momentin mukaan asianosaiselle on annettava asianmukaiset tiedot DNA-tutkimuksen tarkoituksesta ja luonteesta sekä siihen liittyvistä seurauksista ja vaaroista. DNA-tutkimuksen suorittaminen edellyttää, että tutkittava on antanut tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvan kirjallisen suostumuksensa. Tutkimustietoja ei voida käyttää muuhun tarkoitukseen kuin oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä olevan perhesiteen selvittämiseen tutkittavan henkilön antamassa suostumuksessa yksilöidyissä tapauksissa. Pykälässä tarkoitetun DNA-tietojen käsittelyn oikeusperusteena voidaan pitää toisaalta yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan a alakohtaa (rekisteröidyn suostumus) sekä toisaalta f tai g alakohtaa (oikeusvaateen laatiminen, esittäminen tai puolustaminen/ tärkeä yleistä etua koskeva syy). Lain 65 §:n 2 momentissa nimenomaisesti kielletään kyseessä olevien geneettisten käyttäminen muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen (perhesiteen selvittäminen), mitä voidaan pitää yhtenä yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamana erityisenä suojatoimena rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Lakiehdotuksen 66 § 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaukset Kansanterveyslaitokseen ja Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitokseen korvataan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella. Ehdotettu muutos on siten tekninen ja vastaisi ehdotuksen mukaan nykytilaa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos suorittaisi voimassa olevassa ulkomaalaislain säännöksessä tarkoitetun DNA-tutkimuksen.

Pykälän 2 ja 3 momenttia ehdotetaan yhdistettäväksi uudeksi 2 momentiksi siten, että pykälässä ei säännellä erikseen Suomessa ja ulkomailla tehtävistä näytteenotoista. Esityksessä ehdotetaan luopumista näytteenottopaikan sääntelystä. Aiemmin näyte on tullut ottaa Suomessa Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksessa tai terveyskeskuksessa. Ulkomailla näyte on tullut ottaa Suomen edustustossa tai edustuston järjestämissä tiloissa. Näiden muutosten osalta on yhtäältä syytä huomioida, että näytteenottopaikkaa koskeva edellytys on voinut toimia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien geneettisten tietojen osalta yhtenä erityisenä rekisteröidyn oikeuksien suojatoimena. Valiokuntakäsittelyn aikana olisi syytä varmistaa, että paikkavaatimuksesta luopumisen osalta rekisteröidyn oikeudet tulevat muutoin riittävästi suojatuiksi. Ehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että näyte DNA-tutkimusta varten voitaisiin ottaa näytteenottoa valvovan Maahanmuuttoviraston tai ulkoasiainhallinnon virkamiehen sopivaksi katsomassa paikassa. Ehdotuksen yksityiskohtaisessa perustelussa todetaan myös, että ko. näyte otettaisiin Maahanmuuttoviraston toimittamilla välineillä. Pykälän 3 momentti vastaisi pitkälti nykyistä 4 momenttia, jossa säädetään näytteenoton valvonnasta ja näytteenantajan henkilöllisyyden varmistamisesta. Nykyisessä ulkomaalaislain 66 §:n 3 momentissa säädetään, että testinäytteen ottamisen valvoo ja näytteenantajan henkilöllisyyden varmistaa Maahanmuuttoviraston tai edustuston virkamies. Ehdotuksessa esitetään, että tutkimusnäytteen ottamista valvoo ja näytteenantajan henkilöllisyyden varmistaa Maahanmuuttoviraston tai ulkoasiainhallinnon virkamies. Lisäksi, ehdotuksessa esitetään että ko. virkamiehen on oltava läsnä henkilökohtaisesti koko näytteen ottamisen ajan. Näiden edellytysten voidaan arvioida osaltaan toimivan suojatoimina rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi.

Ehdotettuja 66 §:n muutoksia olisi kuitenkin arvioitava myös yleisemmin henkilötietojen ja erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevien yksityiskohtaisuuden ja tarkkarajaisuuden vaatimusten näkökulmasta (vrt. edellä siteeratut PeV:n lausunnot). Esityksen perusteluista käy ilmi, että rekisteröity henkilö voisi itse ottaa näytteen limakalvolta, mikä tapahtuisi kuitenkin Maahanmuuttoviraston tai ulkoasiainhallinnon virkamiehen valvonnassa. Ehdotettua 66 §:ää ei voida kuitenkaan pitää tältä osin kovin tarkkarajaisena, koska siitä ei tarkemmin ilmene millä tavalla kyseisenlainen näyte otettaisiin tai millä taholla olisi oikeus käsitellä sitä ennen näytteen toimittamista Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle tutkittavaksi, toisin kuin verinäytteen osalta. Erityisesti ehdotetusta pykälästä ei toisin sanoen ilmene Maahanmuuttoviraston tai ulkoasiainhallinnon virkamiehen oikeus kuljettaa tai muuten käsitellä DNA-näytteitä. Pykälän 4 momentti vastaisi nykyistä 5 momenttia, jossa säädetään mahdollisuudesta antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä DNA-tutkimuksen suorittamisesta. Tältä osin on kuitenkin huomioitava, että henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkemmin lailla (perustuslain 10 § 1 mom.), mistä syystä valiokuntakäsittelyn aikana olisi syytä arvioida, tulisiko säännöksiä lain tasolla vielä tarkentaa DNA-tietojen käsittelyoikeuden osalta.

Toiseksi esityksessä ei oteta nimenomaisesti kantaa siihen, mihin DNA-näytteet tallennettaisiin tai missä niitä säilytettäisiin, vaikkakin 66 §:n 1 momentin mukaan, kun Maahanmuuttovirasto on ratkaissut asian, se ilmoittaa tutkimuksen tekijälle, että näytteet ja DNA-tunnistetiedot hävitetään. Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 12) toisaalta todetaan Maahanmuuttoviraston ja ulkoasiainhallinnon virkamiesten valvontavastuun osalta, että näytteenoton valvontaan kuuluisi lisäksi näytteenottovälineistöstä vastaaminen, otettujen näytteiden koskemattomuuden valvonta sekä näytteiden kuljetuksesta ja säilyttämisestä vastaaminen. Rekisteröidyn oikeuksien suojaamisen ja sääntelyn tarkkarajaisuuden kannalta valiokuntakäsittelyn aikana olisi syytä arvioida, tulisiko säätää nimenomaisesti rekisterinpitäjästä ja näytteiden säilyttämisestä. Sillä, missä näytteitä säilytettäisiin, on merkitystä sen määrittämiseksi, mitä tahoa olisi pidettävänä yleisessä tietosuoja-asetuksessa

tarkoitettuna rekisterinpitäjänä, jolla on kokonaisvaltainen vastuu tietosuoja-asetuksen vaatimusten noudattamisesta näytteiden käsittelystä. Mahdollisten muiden näytteiden käsittelijöiden olisi myös käsiteltävä niitä rekisterinpitäjän antamien ohjeiden mukaisesti. Tällä on merkitystä erityisesti sille, miten tehokkaasti rekisteröity voisi käyttää yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiaan rekisterinpitäjää kohtaan.

Muut huomiot

Tässä lausunnossa ei ole arvioitu voimassa olevan lain 65 §:n ja ehdotettujen 66 §:n muutosten suhdetta hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 224/2018 vp), joka on samanaikaisesti eduskunnan käsiteltävänä. Siltä osin voidaan kuitenkin yleisesti todeta, että ulkomaalaislain erityissäännökset DNA-tietojen käsittelystä ovat osa kokonaisuutta, johon kuuluisi yleisten henkilötietojen käsittelyä koskevien säädösten lisäksi myös ehdotettu uusi laki. Näiden säännösten tulisi muodostaa yhdessä sovellettuna selkeä, tarkkarajainen ja johdonmukainen kokonaisuus.